

словами / Упор. Т. Воробкевич. Львів: СПОЛІОМ, 2009. 72 с.

REFERENCES

1. Bezkorovainyi, V. (2009). Piesy na ukraïnski temy dlia fortepiano v chotyry ruky [Plays on Ukrainian themes for piano four hands]. Simferopol: Tavriya Publishing House. p. 48. [in Ukrainian].
2. Kuzmenko, O. (2009). Striletska pisennist: folklorizm, folklorizatsiia, folklornist: monohrafiia [Rifle song: folklorism, folklorization, folklore: monograph]. Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2009. p. 296.
3. Kupchynskyi, R. (1933). Striletska pisnia [Shooting song]. *Calendar of red viburnum for the year 1934*. Lviv, pp. 10–14. [in Ukrainian].

4. Lepkyi, L. (1999). Zhuravli [Cranes]. (Ed.) V. Podufaliy. Ternopil, p. 39. [in Ukrainian].
5. My ydemo v bii. Pисni Romana Kupchynskoho (1977). [We are going into battle. Songs of Roman Kupchynsky]. Recording, emphasis, ed. art. I. Sonevytsky. New York, p. 146. [in Ukrainian].
6. Sonevytskyi, I. (1999). Pory roku: piesy dlia fortepiano [Seasons: piano pieces]. Lviv, p. 68. [in Ukrainian].
7. Striletski pisni. Pisennyk (1992). [Shooting songs. Songbook]. (Ed.) I. Shcherbakov. Kyiv, p. 61. [in Ukrainian].
8. Yaroslavenko, Ya. (1931). Striletski pisni na fortepian zi slovamy [Shooting songs on pianos with words]. Lviv, p. 64. [in Ukrainian].
9. Yaroslavenko, Ya. (2009). Striletski pisni na fortepian zi slovamy [Shooting songs on pianos with words. (Ed.) T. Vorobkevich. Lviv, p. 72. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022

УДК 373.3.015.31:111.852].016:7

DOI:

Ганна Заровська, вчитель музичного мистецтва та англійської мови, завідувач кафедри “Мистецтва” Києво-печерського ліцею № 171 “Лідер”

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто наукову проблему формування естетичних цінностей учнів початкових класів на уроках мистецтва. Уточнено сутність поняття “естетичні цінності”. На основі аналізу педагогічної та методичної літератури виокремлено педагогічні умови. Запропоновано авторські методи, вправи та творчі завдання для формування естетичних цінностей молодших школярів. З’ясовано, що наукового обґрунтування потребує діагностика естетичних цінностей та математичне обґрунтування сформованості естетичних цінностей учнів під час вивчення курсу “Мистецтво” в початковій школі.

Ключові слова: естетичні цінності; початкова освіта; уроки мистецтва; молодші школярі НУШ.

Літ. 14.

Anna Zarovska, Teacher of Music Art and English, Head of the “Art” Department of Kyiv-Pechersk Lyceum No. 171 “Leader”

FORMATION OF THE AESTHETIC VALUES PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN ART LESSONS

The article considers the scientific problem of development of aesthetic values of primary school students in art lessons in the context of the New Ukrainian School. The essence of the concept of “aesthetic values” is specified, the age peculiarities of primary school age are taken into account. On the basis of the analysis of pedagogical and methodical literature the pedagogical conditions which should be considered in the course of development of aesthetic values of pupils are allocated: creating a positive personal motivation of primary school students to dialogue with works of art; comprehensive organization of the impact of works of various arts on the student; enrichment of his artistic thesaurus. The author concluded that based on scientific and pedagogical sources, the need to enrich a number of methods, exercises and creative tasks for the development of aesthetic values of primary school students. Therefore, we have proposed the following, which we propose to use in art lessons: “Magician Artist”, “Color Blot”, “Rhythmic Composer”, “Artistic Dictation”, “Art Court of Paint and Violin Key”, “Auction of Paintings”. The “Magician Artist” method promotes the development of aesthetic values by creating your own artistic product. To develop the aesthetic perception of the musical composition, we offer the exercise “Color Blot”. Rhythmic Composer helps students develop aesthetic values by creating a rhythm to a song or instrumental composition. To do this, we propose to use one of the experiments of the music laboratory Music lab – “Rhythm”. To develop the thesaurus, we suggest using “Artistic Dictation” to develop students’ ability to express feelings in words that arise when perceiving music. No less interesting is the use of the “Art Court Paint and Violin Key”. It helps to acquaint primary school students with works of art in order to develop not only aesthetic perception, but also the

formation of value judgments about works of art. We also offer to use the "Auction of paintings". It helps to determine the value of a work of art for a student.

It was found that the diagnosis of aesthetic values and mathematical justification of the qualitative development of aesthetic values of students during the study of the discipline "Art" in primary school requires scientific justification.

Keywords: *aesthetic values; formation; primary education; lessons of art; junior students of New Ukrainian School.*

Постановка проблеми. Динамічність суспільства ХХІ ст. вимагає швидких перемін та реформ, що охоплюють усі галузі. Вітчизняна шкільна освіта не стала винятком. Змін зазнав Закон України "Про освіту" [4, 1]. Було затверджено новий Державний стандарт загальної початкової освіти [10, 1] та оновлено зміст освітніх галузей. Відповідно до нього, метою мистецької освітньої галузі є не тільки формування цінностей у процесі пізнання мистецтва, але й художнє самовираження. Важливого значення набуває пізнання мистецтва, набуття учнями емоційно-чуттєвого досвіду, виявлення ціннісного ставлення до мистецтва [10, 1].

Сучасний етап розвитку суспільства, освітні виклики, модернізація шкільної системи, реалізація Концепції Нової української школи висунули гостру вимогу швидкої гармонізації школяра у співдії зі світом, що його оточує. Це сприяло посиленню орієнтації на естетичне та ціннісне освоєння учнем навколишньої дійсності. Такий процес важко уявити без предметів художньо-естетичного циклу, зокрема "Мистецтва". Відповідно до освітніх реалій відбулася диференціація змісту дисципліни й уточнення послідовності вивчення мистецького матеріалу. Це якісно позначилося на розширенні потенціалу уроку. Завдяки цьому продуктивніше відбувається формування та розвиток у дітей ціннісного ставлення до мистецтва та навколишнього світу. Унікальні можливості впливу мистецтва на особистість учня допомагають комплексніше формувати та розвивати естетичні цінності здобувачів освіти вступаючи в діалог з мистецькою спадщиною минулого і сучасності.

Особливої актуальності формування естетичних цінностей набуває у початковій школі, оскільки саме в цей період найбільш інтенсивно формується естетичне та ціннісне ставлення школярів до навколишнього світу, яке поступово трансформується в естетичний смак учня та його ціннісні орієнтири. Діти молодшого шкільного віку є найбільш сензитивними. Саме протягом навчання у початковій школі, збагачується емоційно-чуттєва сфера учня, формується його ставлення до мистецтва і життя загалом, виробляється і розвивається сприймання та розуміння прекрасного у мистецтві. Зрілими стають

естетичні та пізнавальні почуття. Виховується звичка вносити елементи прекрасного у створені власноруч продукти творчої діяльності на уроці. Закладаються підвалини формування естетичного смаку і здатність самостійно оцінювати твори та явища мистецтва.

Таке комплексне переосмислення передового педагогічного досвіду та розвиток інноваційних процесів в освітній сфері стало поштовхом для вивчення проблеми формування естетичних цінностей учнів на уроках мистецтва з урахуванням сучасних тенденцій розвитку педагогічної науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий вклад у дослідження процесу естетичного виховання учнів внесли вітчизняні науковці І. Зязюн, В. Кудін, М. Каган, які присвятили свої праці розкриттю означеного питання. Актуальні аспекти естетичного виховання розглядали дослідники Н. Миропольська, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Щолокова, Н. Сірант; методичні засади естетичного розвитку дітей вивчала В. Рагозіна. Плеяда науковців, серед яких Н. Калашник, Л. Гончаренко, І. Савчук, велику увагу приділяла висвітленню проблем формуванню естетичних смаків особистості. Цінними є дослідження І. Беха, В. Василенка, О. Корнієнка, В. Ядова, в яких знайшли відображення різні складові формування цінностей. Питанню сутності поняття "естетичні цінності" та його структурі присвятили наукові пошуки М. Долматова, Т. Левчук, Г. Апресян, О. Дробницький, А. Зись. Вплив музичного мистецтва на естетичне виховання молодших школярів та формування ціннісного ставлення до мистецтва розглядали А. Ковальчук та А. Чернишова. Естетично ціннісний розвиток особистості в освітньому процесі загальноосвітніх закладів детально вивчала Л. Михайлова. Проблематику розвитку та формуванню естетичних цінностей студіювали Л. Глазунова, О. Прокопова, О. Мельниченко та М. Суркова.

Незважаючи на великий пласт наукових досліджень із зазначеної проблеми, виникає потреба в уточненні базового поняття, окресленні педагогічних умов та збагаченні спектру методів, вправ та творчих завдань, які впливають на формування естетичних цінностей школярів на

уроках мистецтва в умовах реалізації концепції Нової української школи.

Мета статті – уточнити сутність поняття “естетичні цінності молодших школярів” та на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми виокремити умови і розробити низку методів, вправ та творчих завдань, які можна застосовувати на уроках мистецтва для їх формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення надавалося формуванню та розвитку естетичних цінностей людини. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство. Велика кількість наукових досліджень про естетичне виховання, формування ціннісного сприйняття мистецтва, виокремлення сутності категорії “естетичні цінності учнів” свідчить про зацікавленість науковців означеною проблематикою та розкривають неоднозначність її трактування.

Відповідно до зазначених освітніх реформ та змін в освітній сфері, виникла потреба в цьому даного поняття у контексті шкільної мистецької освіти. Уваги також потребує збагачення методичного арсеналу, спрямованого на формування естетичних цінностей молодших школярів на уроках мистецтва.

У довідкових джерелах поняття “естетична цінність” розуміють як здатність певного явища (зокрема й творів мистецтва) викликати естетичне почуття, давати духовно-інтелектуальну насолоду, розширювати внутрішній світ людини [13, 1]. Такого означення означеної категорії дотримуються науковці В. Асмус, Ю. Борєва, Н. Короткова, Л. Столович. Вони зазначають, що найпростіші реакції на твори мистецтва зароджуються у процесі вивчення мистецтва. Саме тоді дитина починає розвивати вміння спілкування з мистецтвом, починати “діалог”, використовуючи власну творчість, висловлювати свої думки, побажання.

Підтримуючи думку авторитетних науковців, дослідниця Л. Михайлова однак, зазначає, що естетичні цінності мають соціальний зміст, оскільки належать до числа явищ, які пов’язані з процесом збагачення чуттєво-емоційного та ціннісно-орієнтаційного досвіду людини. Авторка виокремлює у цьому понятті два аспекти. Перший, пов’язує з чуттєвою реальністю, якими, що утворюють зовнішню форму предмета. Зі свого боку другий, вона вважає “результатом заломлення цих властивостей через

призму людського досвіду” [5, 14–15]. До естетичних цінностей науковець відносить відчуття краси, піднесеності, трагічності, комічності, гармонії, тощо. А серед їх компонентів вирізняє міру, ритм, симетрію, пропорцію, асиметрію. Дослідниця переконана, що вони порізно му виявляють себе у мистецтві. Однак, як зазначає авторка, естетичне оцінювання мистецьких явищ завжди співвідноситься з критеріями, які пов’язані з уявленнями учнів про красу та гармонію [5, 14–15].

Зі свого боку, В. Шацька поряд з основною категорією розглядає процес виховання естетичних цінностей. Вона визначає його як сукупність послідовних, взаємопов’язаних впливів на учнів під керівництвом учителя. При цьому акцентує увагу на засобах мистецтва, що спрямовані на всебічний розвиток естетичних цінностей учнів за допомогою сприйняття. Вони, на її думку, сприяють формуванню естетичних почуттів, художніх смаків і поглядів школярів і до зазначеного процесу відносять “не тільки поступовий розвиток здібностей та естетичного сприйняття учнів, а й володіння вмінням активно творчо проявляти себе у тому чи іншому виді мистецтва, у обов’язку, що відповідає певному ступеню навчання” [3, 3–4].

Як і В. Шацька, П. Блонський стверджує, що формування естетичних цінностей передбачає розвиток художнього смаку та сприйняття. Однак, – вони можуть бути сформовані тільки у процесі художньої творчості, оскільки пов’язані з активною діяльністю школяра на уроці. Науковець переконаний, що кожен учень є потенційно творцем естетичних цінностей. Так, споруджуючи будиночок, учень проявляє свою архітектурну творчість, а створюючи ритмічний супровід до пісні – пробує свої сили у ролі композитора. Ліплячи і малюючи, школяр виявляє свої здібності скульптора і живописця. Розробляючи рухи до музичної композиції долучається до хореографічного мистецтва [1, 98].

Натомість, О. Радугін зауважує, що формування естетичних цінностей – це довготривалий та цілеспрямований процес. Автор переконаний, що виховання красою та через твори мистецтва розвиває не тільки естетико-ціннісну орієнтацію особистості, але й її здатність до творчості [12, 229].

Підтримуючи думку науковця, Т. Пагута зазначає, що у такий спосіб (через знайомство з творами мистецтва) відбувається залучення школярів до розуміння естетичних цінностей та переведення їх у внутрішній духовний зміст шляхом інтеріоризації збагачується сприйняття та розвивається здатність до творчості [8, 113].

Дослідниця Н. Овсяннікова, вивчаючи процес формування естетичних цінностей, вважає, що важливою його складовою є саме процес пізнання мистецтва. Авторка наголошує, що здатність відчувати та розуміти твори мистецтва передбачає: створення установки, слухання, розуміння, інтерпретацію та оцінку. Науковець переконана, що формування естетичних цінностей неможливий без розуміння мистецького твору [6, 255].

Отже, у наукових джерелах існують різні підходи щодо визначення поняття “естетичні цінності” та їх розвитку. Численні плумачення зумовлені багатогранністю означеного процесу, оскільки вони здебільшого представлені в результатах творчості людини, в мистецтві. Воно, завдяки своїй характерній природі, дає змогу встановити точки перетину через ознайомлення школярів із творами мистецтва, що становлять естетичну цінність, розвинути навички висловлення власної точки зору, збагатити уявлення про наявність зв'язків між предметами і у такий спосіб розкрити цілісність мистецької картини світу.

У контексті сфери нашого дослідження вважаємо за доцільне розглядати естетичні цінності як судження, які учні роблять стосовно мистецьких творів та явищ, які вони сприймають. Водночас, розуміння зазначеного поняття невіддільне від емоції та почуттів, сприйняття мистецтва через призму власного досвіду та здатності до творчості, які виникають у школярів у процесі вивчення мистецьких творів відповідно до програми курсу “Мистецтво”. Естетичні цінності можуть: змінюватися з часом; базуватися на особистих цінностях школяра; передавати почуття; породжувати позитивні, або негативні реакції (дисонанс, суперечливість, красу, потворність, величність, гармонію тощо) [13, 1], їх розвиток важливий для учнів різного віку. Однак емоційно найбільш сприятливі до формування естетичних цінностей школярі початкових класів.

Дослідниця І. Паласевич вважає, що в даному контексті слід враховувати наступні аспекти: емоційно-чуттєве ставлення дітей до творів мистецтва, розвиток уявлення про різні види мистецтва, цінне ставлення та наявність власних естетичних уподобань [7, 37]. Не менш важливим, на її думку, є залучення дітей до різних видів діяльності: слухання музики, гри на елементарних музичних інструментах, імпровізації, інсценування пісень, драматизації твору з його творчим переосмисленням, виготовлення виробів з різних матеріалів тощо. Науковець зазначає, що завдяки цьому, дитина здатна передавати своє ставлення до різних видів мистецтва (“піднесена

/трагічна мелодія”, “симетричність та пропорційність картини” тощо). Також вона пробує себе у ролі “композитора”, “художника”, “скульптора”, мотивує вибір матеріалів та передає характерні ознаки створеного продукту (ритм, форму, пропорції, колір тощо) [7, 37]. Емоційне ставлення до прослуханого музичного твору може відобразити в малюнку за допомогою використання тих чи тих кольорів. Також за допомогою малюнка може зобразити характерні риси персонажів пісні (добрий, лінивий, веселий, злий). Авторка наголошує, що дітям цікаво створювати короткі музично-ритмічні композиції, доповнювати та створювати власні мелодії до віршованого тексту тощо. Знайомлячись з театральним мистецтвом, вони сприймають театральний образ як живу акторську дію, співпереживають з актором, оцінюють їх вчинки, долучаються до драматизації фрагментів творів, виготовляють декорації, створюють ескізи костюмів. Виконуючи творчі завдання, вони намагаються виділяючи реальне та казкове, типове та особливе. Не менш важливим є здатність помічати недоліки чи оригінальність в своїх роботах та вміння оцінити результат своїх творчих зусиль [7, 38].

Зі свого боку, науковець І. Гриценко констатує, що саме в цей період в учнів 1–4-х класів виникають яскраві художні враження, викликані творами мистецтва / мистецькими явищами, що залишаються в їхній пам'яті надовго. Тому потрібно вибудовувати правильні співвідношення усіх впливів мистецтва на учня. Їх врахування допомагає встановити, які саме вправи, методи, творчі завдання та види діяльності будуть ефективнішими в тому чи тому віці для формування естетичних цінностей школярів на уроках мистецтва [2, 23]. Автор наголошує, що це безпосередньо залежить від їхньої зацікавленості, здатності до пізнання і творчості та потребою у спілкуванні з мистецтвом. Дослідник визнає вагомий вплив мистецтва на формування естетичних цінностей, однак зазначає, що більшу ефективність матиме за умов якщо: творча уява учня сприяє прояву власного ставлення до мистецької дійсності; діяльність на уроці пов'язана з радісними емоціями та спільним креативним виконанням завдань з однокласниками; результати виконаного завдання дають школяреві задоволення якістю отриманого продукту. Врахувавши вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та означені умови, науковець пропонує прийоми та вправи змагального характеру: “Актори-критики”, “Хто краще?”, “Ілюстрація” тощо. Він

переконалий, що ефект змагання активізує творчу діяльність учнів, оцінюючи твори мистецтва діти набувають навичок спостереження та аналізу, вчать проявляти свої емоції під час сприйняття музичних композицій, набувають вміння пов'язаних з порівнянням й узагальненням [2, 23].

Розглядаючи вплив мистецтва на формування естетичних почуттів та цінностей молодших школярів, О. Плахотський виокремлює два важливі компоненти цього процесу. До них відносить емоційний відгук школяра на мистецький твір та вміння логічно порівнювати естетичні норми з образами твору мистецтва, який сприймається. Розглядаючи другий компонент, автор має на увазі його раціональну переробку та ціннісне ставлення до твору [11, 117]. Як і І. Гриценко, вчений виокремлює важливі умови, які сприяють формуванню естетичних цінностей учнів. Серед них:

- системна організація всіх складових впливу на школярів;
- створення системи аналогій;
- збагачення та активізація словникового запасу;

Так, дотримання першої умови передбачає найоптимальніше поєднання всіх складових впливу мистецтва на учнів. Відповідно до другої умови (створення системи аналогій), при сприйманні різні видів мистецтва збагачують потрібний асоціативний фонд, який актуалізується школярами безпосередньо на уроці. Автор наголошує, що аналіз художнього образу впливає з естетичних почуттів. Саме вони, на його думку, засвідчують емоційність та естетичну оцінку мистецького твору, що сприймається здобувачами освіти. Він акцентує увагу на тому, що учні правильно розумітимуть твори тоді, коли їхні емоційні враження будуть спиратися на інформацію про ці твори та ціннісне ставлення до них. Окреслюючи третю умову, дослідник звертає увагу на розширення словникового запасу термінів, оскільки це дає можливість школярам повно і глибоко сформулювати свої думки, допомагає розповісти про свої враження і переживання в зв'язку із сприйманням творів мистецтва.

Поряд з означенням умов, автор звертає увагу на методи, які допомагають активізувати сприймання творів у молодшому шкільному віці. Так, він виокремлює бесіду, розповідь та творчі завдання, вважає за доцільне використовувати метод аналізу й аналогій. Не менш важливими вважає прийоми порівняння, контрасту та зіставлення [11, 118].

Спираючись на думки вітчизняних науковців,

вважаємо що умови формування естетичних цінностей школярів початкової школи детерміновані широким спектром творчої діяльності дитини на уроці. Важливого значення набувають сприймання творів та створення власного продукту, коли школярі виявляють своє ціннісне та естетичне ставлення до них.

Детально розглянувши поняття “естетичні цінності молодших школярів”, врахувавши зміст основної категорії та розглянуті вище умови, ми виокремлюємо три наступні:

- створення позитивної особистісної мотивації учня початкових класів до діалогу з творами мистецтва;

- комплексна організація впливу різних видів мистецтва на школяра;

- збагачення його мистецького тезаурусу.

Водночас, добираючи методи, вправи, чи творчі завдання для формування естетичних цінностей учнів початкової школи на уроках мистецтва, ми пропонуємо використовувати такі: “Художник-чарівник”, “Кольорова клякса”, “Ритмічний композитор”, “Мистецький диктант”, “Мистецький суд Фарбочки і Скрипичного клоуна”, “Аукціон картин”.

Метод “Художник-чарівник” сприяє розвитку естетичних цінностей завдяки створенню власного мистецького продукту. На уроках мистецтва учням пропонується прослухати фрагмент інструментальної композиції (“Марш гномів” Е. Гріга, “Дощик” В. Косенка, “Італійську пісеньку” П. Чайковського, “Кек-уок” К. Дебюссі, тощо). Опісля школярам пропонується увявити себе виданими сучасними художниками і на малювати абстрактний малюнок у техніці флюїд-арт. Увага акцентується на естетичний добір кольорів для виконання малюнка. Завершуючи завдання, учні роблять взаємооцінювання створених картин.

Для розвитку естетичного сприйняття музичної композиції пропонуємо вправу “Кольорова клякса”. Перед слуханням інструментальної композиції, школярам пропонується заповнити таблицю, в якій до поданих слів (“краса”, “потворність”, “піднесеність”, “трагізм” тощо) прописати назви кольорів з якими у них асоціюються ці поняття. Після цього школярі слухають одну з музичних композицій (“Ранок” Е. Гріга, “Черепашка” з музичної сюїти “Карнавал” К. Сен-Санса, “Марш Тореодора” з опери “Кармен”, “Баба-Яга” М. Мусорського, тощо). У кінці виконання завдання, учні використовують кольори, які відповідають словам зазначеним у таблиці і роблять кольорову кляксу на аркуші. Якщо в учня музична композиція викликає різне

емоційне сприйняття, то пропонуємо використовувати декілька кольорів. У такий спосіб пропонуємо розвивати естетичне сприйняття музики через колір.

“Ритмічний композитор” допомагає учням розвинути естетичні цінності шляхом створення ритму до пісні чи інструментальної композиції. Для цього пропонуємо використовувати один з експериментів музичної лабораторії Music lab – “Ритм”. Завдяки мобільному застосунку, школярі молодшого шкільного віку можуть відчути себе композиторами, створивши елементарний ритмічний супровід та обговорити доцільність використання тих чи інших електронних інструментів відповідно до змісту музичної композиції, відчуття її метричної пульсації та структури.

Для розвитку естетичних цінностей в учнів початкових класів, важливе значення має розвинений тезаурус, тобто оперування словами, якими можна описати музичний твір, який сприймають школярі. Відтак пропонуємо використовувати “Мистецький диктант”, щоб розвинути вміння учнів виражати почуття словами, які виникають при сприйнятті музики. Їм пропонуємо прослухати одну з композицій відповідно до програмного навчання дисципліни “Мистецтво” (До прикладу: П. Чайковський “Жовтень”; Ф. Шопен Ноктюрн “Осінь”; Е. Гріг “У печері гірського короля”). Потім вони описують словами образ, який виник у них при слуханні уривку музичного твору. Список слів, які використали учні та прописали на картках, прикріплюються на плакаті або проєктуються на екран. З допомогою вчителя вони повинні проранжувати зазначені слова за мірою свого емоційного сприйняття. Вибрані слова повинні якнайточніше описувати мелодію та емоції, які виникли під час сприйняття. Для полегшення виконання означеного завдання, вчитель може запропонувати список слів: радісна, велична, урочиста, похмура, радісна, химерна, таємнича, тощо. Не менш цікавим є використання “Мистецького суду Фарбочки і Скрипічного ключика”. Він сприяє ознайомленню учнів початкових класів з художніми творами з метою розвитку не лише естетичного сприймання, але й формуванню ціннісних суджень стосовно творів мистецтва. Школярам об’єднаними у дві команди – “захисники” та “обвинувачі” пропонується ознайомитись з 2–3 різножанровими творами мистецтва (картини, пісні, інструментальні композиції, тощо) і висловити свої судження.

Також пропонуємо використовувати “Аукціон картин”. Він допомагає визначити, яку цінність

для школяра має той чи той інший мистецький твір. Школярам пропонується десять карток, за допомогою яких вони можуть купити певний лот (до прикладу: Й. Бокшай “Сухий потік”, І. Левітан “Квітучі яблуні”, А. Шовкуненко “Золота осінь”, А. Кривопал “Кінь.Вечір”, В. Животков “Робота № 5”). Вчитель показує на екрані твори мистецтва, а учні повинні купити той, який для них найцінніший, і пояснити свій вибір.

Висновки. Досліджуючи задекларовану педагогічну проблему, ми підтримуємо думку вітчизняних та закордонних дослідників щодо багатовимірності поняття “естетичні цінності”. Уточнено базове поняття, розкрито його змістове наповнення у контексті мистецької освіти з врахуванням вікових особливостей молодшого шкільного віку. Враховано досвід науковців та розглянуто умови й методи формування естетичних цінностей учнів. На основі аналізу педагогічної та методичної літератури нами було виокремлено педагогічні умови, які варто враховувати у процесі формування естетичних цінностей учнів: створення позитивної особистісної мотивації учня початкових класів до діалогу з творами мистецтва; комплексна організація впливу різних видів мистецтва на школяра через види діяльності на уроці; збагачення мистецького тезаурусу здобувача освіти. Спираючись на науково-педагогічні джерела, запропоновано авторські методи, вправи та творчі завдання: “Художник-чарівник”, “Кольорова клякса”, “Ритмічний композитор”, “Мистецький диктант”, “Мистецький суд Фарбочки і Скрипічного ключика”, “Аукціон картин”. Їх пропонуємо використовувати на сучасних уроках мистецтва для формування естетичних цінностей молодших школярів. Перспективи подальшого вивчення задекларованого питання вбачаємо в діагностиці естетичних цінностей та математичному обґрунтуванні їх сформованості під час вивчення курсу “Мистецтво” в початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонский П.П. Трудовая школа. Революция – искусство – дети / под.ред. П.П.Блонского. Москва: АПН РСФСР, 1968. 263с.
2. Гриценко.І.В. Проблеми естетичного виховання молодших школярів у сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: науковий збірник*. Ужгород, 2019. Випуск 20. С.23–25.
3. Эстетическое воспитание в начальной школе / под ред. В.Н.Шацкой. Москва: АПН РСФСР, 1959. С.3–4.
4. Закон України “Про освіту”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Михайлова Л. М. Естетично ціннісний розвиток

особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти: теорія і практика. Харків: Точка, 2018. 248 с.

6. Овсяннікова Н. Формування морально-естетичних цінностей засобами вокального мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2018. №18. С.251–258. URL: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/162397>

7. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Молодь і ринок*. 2018. №10(165). С.35–40. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/146989/146107>

8. Патуга Т.І. Естетичне виховання як психолого-педагогічна проблема. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. № 5(46). С. 105–116. URL: <https://oaji.net/articles/2014/690-1396609250.pdf>

9. Пагута Т. І. Роль мистецтва в естетичному розвитку особистості молодшого школяра. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2016. Вип. 2. С. 186–195.

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

11. Плахотський О. Вплив мистецтва та дійсності на розвиток естетичних почуттів дітей молодшого шкільного віку. *Молодь і ринок*. 2018. №5(160). С.115–120. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/133915/130338>

12. Радугин А.А. Эстетика. Москва: ЦЕНТР, 2002. 240с.

13. Словник літературознавчих термінів: Only Art. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/estetychna-tsinnist/>

5. Mykhailova, L. M. (2018). Estetychno tsinnisnyi rozvytok osobystosti v navchalno-vykhovnomu prostori zakladu osvity: teoriia i praktyka [Aesthetically valuable development of personality in the educational space of an educational institution: theory and practice]. Kharkiv, 248 p. [in Ukrainian].

6. Ovsiannikova, N. (2018). Formuvannia moralno-estetychnykh tsinnosteï zasobamy vokalnogo mystetstva [Formation of moral and aesthetic values by means of vocal art]. *The problems of modern teacher training*. No.18. pp.251–258. Available at: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/162397> [in Ukrainian].

7. Palasevych, I. (2018). Zasoby formuvannia khudozhno-estetychnoi kompetentnosti starshykh doshkilnykiv [Means of formation of artistic and aesthetic competence of senior preschoolers]. *Youth & market*. No.10(165). pp.35–40. Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/146989/146107> [in Ukrainian].

8. Patuha, T.I. (2011). Estetychne vykhovannia yak psykholoho-pedahohichna problema [Aesthetic education as a psychological and pedagogical problem]. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, No.5(46). pp.105–106. Available at: <https://oaji.net/articles/2014/690-1396609250.pdf> [in Ukrainian].

9. Patuha, T.I. (2016). The role of art in the aesthetic development of the personality of a junior high school student, No.2, pp.186–195. [in Ukrainian].

10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 (u redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2019 r. № 688) Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 87 Licensing conditions for educational activities]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Plakhotskyi, O. (2018). Vplyv mystetstva ta diïsnosti na rozvytok estetychnykh pochtuttiv ditei molodshoho shkilnoho viku [The influence of art and reality on the development of aesthetic feelings of primary school children]. *Youth & market*, no.5(160). pp.115–120. Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/133915/130338> [in Ukrainian].

12. Raduhyn, A.A (2002). Estetika [Aesthetics]. Moscow, 240p. [in Russian].

13. Slovnyk literaturoznavchykh terminiv: Only Art [Dictionary of literary terms: Only Art]. Available at: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/estetychna-tsinnist/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.02.2022

“Важливо вірити, що талант нам дається не просто так – і що за будь-яку ціну його потрібно для чогось використовувати”.

*Марія Складовська-Кюрі
французький педагог*

